

Baseballová magie¹

George Gmelch

Přeložil Daniel Šlechta

Američané jsou hrdí na svůj vědecký přístup k životu a k řešení problémů, avšak jak George Gmelch ukazuje v tomto aktualizovaném článku, Američtí hráči baseballu se, jako mnoho lidí v mnohých částech světa, také obrací na nadpřirozené síly za účelem zajištění úspěchu. Po průkopnické analýze Trobriandské magie od Bronislawa Malinowského, Gmelch ukazuje, že baseballoví hráči využívají magii, včetně rituálů, tabu a fetišů, aby zvládly úzkost, kterou vytváří nepředvídatelné události mimo lidskou kontrolu.

Po dobu prvních tří měsíců vítězné sezóny každý den, kdy nahazoval, Denis Grossini - nadhazovač nižší ligy týmu Detroit Tigers, vstal z postele přesně v 10:00. V 13:00 šel do nejbližší restaurace na dvě sklenice ledového čaje a tuňákový sendvič. Když se v 15:00 dostavil na hřiště, oblékl si nevypranou mikinu a suspensor, které měl na sobě během poslední vítězné hry. Hodinu před hrou žvýkal chuchvalec žvýkacího tabáku s bukvicovou příchutí. Během hry se na vyvýšené nadhazovačově pozici Grossini po každém hozeném míči dotkl písmen na své uniformě a narovnal si čepici. A po každé herní směně, ve které vzdal běh, si umyl ruce.

Když jsem se ho zeptal, která z částí rituálu je nejdůležitější, odpověděl: „Nejde úplně říct, co z toho je nejdůležitější, takže se to celé stává důležité. Bál bych se z toho změnit cokoli. Dokud vyhrávám, budu vše dělat stejně.“

Obyvatelé Trobriandských ostrovů, podle antropologa Bronislawa Malinowského, smýšleli stejně o své magii spojené s rybolovem.² Trobriandští rybáři lovili na dvou místech: ve vnitřní laguně, kde ryby bylo hojně a riziko nízké, a na volném moři, kde byl rybolov bezpečný a úlovky mohly být ve velmi různých objemech. Malinowsky zjistil, že magie nebyla využívána při rybolovu v laguně, kde se mohli muži spoléhat čistě jen na své znalosti a schopnosti. Avšak když rybařili na volném moři, Trobriandé používali velké množství magie na zajištění jejich bezpečí a na navýšení úlovků. Magií antropologové označují praktiky, zejména používání rituálů, tabu a fetišů či artefaktů přinášející štěstí, který jsou navrženy k získání kontroly nad nadpřirozenem. Baseball, Americká národní kratochvíle, je oblast, ve které se hráči chovají značně jako Malinowského Trobriandští rybáři. Pro profesionální hráče je baseball víc než jen hra, je to zaměstnání. Protože je jejich živobytí závislé na tom, jak dobré výkony podají, mnoho z nich používá magii, kterou se snaží ovládat náhodu, která je součástí baseballu. Hra se skládá ze tří základních aktivit – nadhazování, údery a práce v poli. V prvních dvou hraje náhoda a štěstí překvapivě důležitou roli. Nadhazovač může ze všech hráčů nejméně ovlivnit výsledek svého snažení. Může se cítit skvěle a může se mu dobře dařit v bullpenu a poté vstoupit do hry a být rozdrčen. Může nadhodit mimo nadhazovací zónu, vidět pálkaře, jak míč netrefí, a následuje strike. Nebo se pálkař může do jeho nadhozu trefit, ale míč vletí přímo do ruky hráče v poli a následuje out. Naopak jeho nejlepší nadhození může být pálkařem trefeno a pálkař zahraje base hit. Může svou snahou způsobit, že druhý tým trefí jen několik nadhozených míčů a může hru i tak prohrát. Nebo může druhému týmu umožnit trefit míčů mnoho a přesto může vyhrát. A štěstí a neštěstí se nemusí vždy během sezóny

---

¹ Z originálu Gmelch, George (2012): *Baseball Magic* in Spradley, James P. - McCurdy, David W. (eds.): *Conformity and conflict: readings in cultural anthropology*. 13th ed. Upper Saddle River, N.J.: Pearson, s. 179-184.

² Malinowsky, B. *Magic, Science and religion and Other Essays*. Glencoe, IL: Free Press, 1948.

zprůměrovat. Například tuto sezónu (2010) Barry Zito, nadhazovač pro San Francisco Giants z mého domovského města, umožnil týmu protihráčů zhruba stejné množství runů (3,84 ERA) jako jeho spoluhráč Tim Lincecum (3,60 ERA), ale Zito vyhrál jen osm her a prohrál třináct, zatímco Lincecum vyhrál čtrnáct her a prohrál devět. Oba nadhazovači za sebou v poli mají stejné hráče. Čistě vlivem náhody, když nadhazuje Zito, jeho tým zahraje méně runů, zatímco hráč ze stejného týmu, Lincecum, profitoval z velkého množství runů vlastního týmu. Bez ohledu na to, jak dobrý výkon nadhazovač podá, výsledek hry záleží také na dovednostech jeho spoluhráčů, hlouposti protihráčů, a štěstí. Slovy nadhazovače Boston Red Sox, Kyla Snydera: „Ve své kontrole máte jen určitou část, zbytek záleží na takzvaných baseballových bozích.“

Role pálkaře, kterou mnoho pozorovatelů označuje jako nejsložitější úkol ve světě sportu, je také plná nejistot. S výjimkou, že se jedná o home-run, bez ohledu na to, jak silně pálkař udeří míč, jen osud určuje, jestli míč přijde do čekající rukavice nebo si najde mezeru mezi polaři. Tato nejistota je dorovnána nízkým poměrem úderů: průměrnému pálkaři se poštěstí jen jeden úder každá 4 nasazení do pole, zatímco i ti nejlepší pálkaři mají v průměru jen jeden úder za tři nasazení. Ve hře v poli, ke které se vrátíme později, je část baseballu, kde štěstí nehraje moc velkou roli.

Jak risk a nejistota při nadhazování a pálkování ovlivňuje hráče? Jak se snaží kontrolovat výsledek jejich výkonů? Toto jsou otázky, které mě začaly zajímat před mnoha lety jakožto hráče baseballu a zároveň studenta antropologie. Baseballu jsem věnoval značnou část svého mládí a hrál jsem profesionálně na první metě v organizaci Detroit Tigers v šedesátých letech. Krátce po konci jedné baseballové sezóny jsem absolvoval antropologický kurz s názvem „Magie, náboženství a čarodějnictví“. Jak jsem poslouchal mého profesora popisovat magické rituály obyvatel Tribriandských ostrovů, napadlo mě, že to, co tito takzvaní „primitivní“ lidé dělali, není tak moc rozdílné od toho, co jsme já a moji spoluhráči dělali pro zvýšení štěstí a sebejistoty na hřišti.

Rutiny a rituály

Nejčastější způsoby, kterými se hráči snaží snížit náhodu a pocity nejistoty, je osvojit si rutinu – činnosti, které jsou pravidelně prováděny. Ohledně rutin hráčů baseballu řekl coach Pittsburg Pirates, Rich Donnelly:

„Jsou jako cvičená zvířata. Přicházejí sem (na hřiště) a všechno musí být stejné, nemají rádi nic, co je vyvede z jejich rutiny. Však jen se podívejte na střídačku a uvidíte, že všichni chlapy sedí každý večer na stejném místě... A neopovažujte se vzít někomu jeho místo. Pozorujete nadhazovače, jak se rozehřívá, a uvidíte, jak dělá pokaždé tu stejnou věc... Vyvinete si rutinu, které se držíte a nechcete, aby vám ji kdokoli narušoval.“

Rutiny jsou povzbudivé. Přinášejí pořádek do světa, ve kterém mají hráči málo kontroly. Různorodé aspekty rutiny často vytvářejí hmatatelnou výhodu v tom, že pomáhají hráči se koncentrovat. Všichni hráči baseballu vědí, že je složité myslet a udeřit ve stejnou chvíli a že následování rutiny jim může pomoci od nadměrného přemýšlení. Ale něco z toho, co hráči dělají, přesahuje pouhou rutinu. Tyto činnosti jsou antropology definovány jako rituály – předepsaná chování, ve kterých není empirická spojitost mezi prostředky (např. zaklepání třikrát na domácí metu) a žádaným cílem (např. snaha získat base hit). Protože zde není žádná reálná spojitost mezi těmito dvěma věcmi, rituály nejsou racionální. Někdy jsou vcelku iracionální, jako například polibek náhrdelníku za účelem získat base hit.

Baseballové rituály jsou nekonečně rozmanité. Většina z nich jsou osobní a jsou vykonávány jedinci spíše než týmem nebo skupinou. Většina z rituálů jsou prováděny v soukromí a bez vzrušení nebo emocí, stejným způsobem jako si hráči nanášejí borovicový dehet a kalafunu na své pálky, aby se jim lépe držely. Baseballový hráč si může ritualizovat jakoukoli činnost, kterou považuje za důležitou nebo nějak spojenou s dobrým výkonem. Vzpomeňme si na plejádu činností, které Dennis Grossini dělá - od specifických časů, kdy vstává a jí, po specifické jídlo a oblečení. Mnoho nadhazovačů poslouchá jednu konkrétní písničku na svém iPodu v den, kdy je naplánováno jejich nadhazování. Glenn Davis z týmu Baltimore Orioles žvýkával stejnou žvýkačku, kterou si schovával pod svou čepici, každý den během po sobě jdoucích úspěšných úderů. Julio Gotay, vnitřní polař z týmu Houston Astros, hrál se sýrovým sendvičem v zadní kapse jeho kalhot (měl velký apetit, takže zde také mohly být i ryze praktické důvody). Člen síně slavných, Wade Boggs, hráč Boston Red Sox, jedl kuře před každou hrou své kariéry, a to byl jen jeden z aspektů jeho rutiny před a po hře, která také zahrnovala opouštění domu a cestu na hřiště vždy v přesně stejný čas každý den (1:47 na noční hru), běhání sprintů v 7:17 před začátkem hry v 7:35 a kreslení chai – Hebrejského symbolu života při vstupu do místa pro pálkaře, bez ohledu na to, že není Žid.

Mnoho pálkařů provádí sérii přípravných rituálů předtím, než jdou na svou pozici na hřišti. Tyto rituály zahrnují škrábání za své čepice a pálkařské rukavice, dotýkání se písmen na svých dresech nebo náhrdelníků, křížování se či úderý pálkou do prázdna v předepsaném počtu. Mike Lowell z týmu Boston Red Sox, který hraje na třetí metě, se vždy rozehrívá čtyřmi úderý na slepo v místě určeného pro pálkaře. Ne pěti úderý. Ne třemi. Jednou to udělal během hry na střední škole, během které zahrál čtyři hity, a od té doby to tak dělá vždy. Nomar Garciaparra po každém nadhození opustí prostor pálkaře, kopne do substrátu na hřišti oběma palci na nohou, upraví si obě pálkařské rukavice a dotkne se své helmy před návratem na pozici. Celý jeho rituál měl dva tucty různých prvků. Mike Hargrove, bývalý hráč na první metě týmu Cleveland Indians, měl tak moc časově náročných prvků ve svém pálkařském rituálu, že mu začali přezdívat „lidský rain delay“. Garciaparra i Hargrove věřili, že jim jejich pálkařské rituály pomáhaly znovu se soustředit po každém nadhozu, ale jiní se podivovali, zdali se z nich nestali vězni své pověřivosti.

Hráči, kteří mají příliš mnoho rituálů, nebo praktikují nějaké značně bizarní, riskují, že budou označováni jako „flakes“, a to nejen spoluhráči, ale i fanoušky a médii. Například bývalý nadhazovač New York Mets Turk Wendell provozoval rituál, při kterém žvýkal lékořicové sladkosti během nadhazování, avšak mezi každou směnou lékořici vyplivl, vyčistil si zuby, a po té znova začal žvýkat. Rovněž nosil náhrdelník ze zubů zvířat, které zabil. Tyto rituály z něj učinily předmět hlavního článku v New York Times Sunday Magazine.

Baseballoví fanoušci mohou pozorovat mnoho rituálního chování. Například jak nadhazovači uhlazují substrát na své vyvýšené pozici před každým novým pálkařem, nebo jak se polaři dotýkají mety při příchodu ze střídačky nebo návratu do ní mezi směnami. Fanoušci si však neuvědomují, jak jsou tyto rituály důležité pro hráče. Zvláště jeden rituál, který pozoruje mnoho baseballových fanoušků, zejména díky jeho oblíbenosti televizními kameramany je „rally cap“ – hráči na střídačce si nasadí své čepice naruby a doufají, že nastane rally – stav, ve kterém pálkující tým zahraje několik hitů v jedné směně, ústící ve více než jeden run.

Rituály vyrůstají z výjimečně dobrých výkonů. Když se hráči daří, málokdy přisoudí úspěch pouze svým dovednostem. Ví, že jeho dovednosti se příliš nemění ze dne na den, takže co dnes bylo jinak a mohlo by to vysvětlit jeho tři hity? Zpozoruje korelaci. Svůj úspěch začne z části přisuzovat nějaké věci; jídlu, které jedl; tomu, že se neoholil; novému triku, které si ten den koupil, nebo vůbec

jakémukoli neobvyklému jednání. Opakováním toho jednání se hráč snaží získat kontrolu nad svým výkonem, přinést si více štěstí. Vnější polař John White vysvětluje, jak začal jeden z jeho rituálů:

„Po národní hymně jsem běžel na střední pole a po cestě jsem sebral útržek papíru. Tu noc se povedly pěkné zásahy, a tak jsem se rozhodl, že s tím měl ten papír asi něco společného. Následující noc jsem sebral papírek od žvýkačky a zase se mi dobře dařilo. Od té doby sbírám papíry každou noc.“

Když vnější polař Ron Wright hrál za Calgary Cannons, vždy jednou týdně si holil paže. Vše to začalo před dvěma lety, když si po zranění oholil paži, aby si ji mohl zatejnovat a zahrál tři homeruny. Wade Boggs začal svou rutinu jedení kuřat před každou hrou, když byl ještě nováček v roce 1982 a spatřil korelace mezi dobrými výsledky a drůbežími jídly (jeho žena má 40 receptů na kuře). Jeden z rituálů hráče nižší ligy, Mika Saccocia, také souvisel s jídlem: „Dal jsem tři hity jednu noc potom, co jsem jedl v restauraci Long John Silver's. Od té doby vždy když jsme zastavili v nějakém městě, má první otázka byla, jestli tu mají Long John Silver's.“ Na rozdíl od Boggse, Saccocio opustil svůj rituál a začal hledat nový potom, co se mu přestaly dařit dobré úderky.

Během jedné z her Joe Torre, bývalý manažer New York Yankees, stál na schodech střídačky, místo, aby seděl na lavičce, během toho, co jeho tým zrovna odpaloval. Tým skóroval několik runů, takže se rozhodl v tom pokračovat. Yankees vyhráli devět her za sebou a Torre zůstal stát. Vysvětlil to takto: „Dokud skórujeme, stát zůstanu“. Tony La Russa, manažer St. Luis Cardinals, si někdy tiskne pořadí hráčů, jindy si ho napíše psacím písmem. Vše to záleží na tom, jakou formu – tisk nebo psací písmo – použil minulou hru, a jestli tým vyhrál či nikoli. Podobně si týmy, které vítězí v lize, zřídka kdy mění design svých dresů nebo čepic na následující sezónu. Následují zásadu „nikdy nešťourej do úspěchu.“ Naopak týmy, které více prohrávají nebo mají nízkou účast na hrách, mají tendenci si měnit design dresů a čepic častěji.

Většina hráčů s klesajícími výsledky má záměrné snahy měnit své rutiny a rituály, aby se zbavila smůly. Někteří hráči si zkoušejí sedat na jiná místa na střídačce, nebo jezdí na hřiště jinou cestou, nebo jedí něco jiného před hrou. Někteří si holí hlavy, jiní si nechávají narůst vous. Měl jsem jednoho manažera, který rachotil kyblíkem s pálkami, když se týmu nedařilo dobře odpalovat, jakoby snad pátky byly otupělé a potřebovaly probudit řádným třesotem. Někteří z mých spoluhráčů třeli rukama držadla pátek, které čouhaly z kyblíku, s nadějí, že získají štěstí z pátek ostatních. Arizona Diamondbacks nechali někdy svého hráče Luise Gonzaleze umístit své pátky do místnosti basebalové kaple, kde se konala nedělní bohoslužba. Gonzalez doufal, že pátky získají nějaké výhody, i když se bohoslužby obvykle sám neúčastnil.

Tabu

Tabu jsou opakem rituálů. Jsou to věci, které by se dělat neměly. Slovo tabu pochází z Polynéského výrazu pro zákaz. Například mezi Trobriandskými obyvateli Malinowsky pozoroval, že předtím, než se vydali rybařit na širé moře, muži ani ženy si nemohli zdobit své tělo, česat vlasy nebo si potírat kůži kokosovým olejem. Trobriandané i hráči baseallu věří, že prolomení tabu vede k nechtěným následkům nebo smůle. Většina hráčů sleduje alespoň několik tabu, jako například nikdy nevstupují za hranici hřiště. Jim Campanis, bývalý hráč Pittsburg Pirates, by nikdy nevstoupil na deck circle, nebo se nedotkl ničeho uvnitř. Mnoho tabu se odehrává mimo hrací pole, mimo oči veřejnosti. V den, kdy je má nadhazovač naplánované hrát, se snaží vyhnout všem aktivitám, o kterých věří, že by snížily jeho efektivitu. V den, kdy hrají, se někteří nadhazovači vyhýbají holení se, jedení určitých jídel a dokonce sexu (tato představa nejspíš vychází z představy z 18. století o zachovávaní životních tekutin, ale experti se shodují, sex nemá žádný negativní dopad a může dokonce přinášet malé výhody).

Tabu obvykle vznikají na základě neobvykle špatných výkonů, které hráči přisuzují konkrétnímu jednání. Během mé první sezóny v profesionálním baseballu jsem jedl palačinky před hrou, ve které jsem třikrát dostal strike. O pár týdnů později jsem měl další hroznu hru, opět poté, co jsem jedl palačinky. Výsledkem bylo palačinkové tabu – už jsem nikdy během sezóny nejedl palačinky. Naopak Jim Palmer, bývalý nahazovač Baltimore Orioles, po jednom z úspěchů trval na jedení palačinek před každou hrou. Ken Griffey Jr., se údajně zbavil svého Mercedesu, „protože v sobě neměl žádné údery“. Zdálo se, že kdykoli jel Griffey na hřiště v tomhle konkrétním autě, nezahrál žádný hit. Toto auto poslal do svého domova na Floridě a později ho prodal.

Zatímco většina tabu jsou jedinečná u každého hráče, existuje několik univerzálních tabu, která se nevyvinula z individuální zkušenosti nebo smůly. Tyto tabu se člověk učí už v Little League a tvoří část širší kultury baseballu. Například zmiňovat během hry jinou hru, ve které se nepodařil týmu ani jeden hit, je dobře známý příklad tabu. Původy těchto sdílených přesvědčení jsou ztraceny v čase, avšak někteří akademici předložili různé teorie. Například tabu zakazující vstupovat za bílé čáry na hřišti dle vedoucího výzkumu v Národní Baseballové Síni Slávy, Tima Wilese, může souviset s dětskou rýmovanou pověrou, podle které přináší šlapání mezi mezery dlaždic na chodníku smůlu. dětskou pověrou zakazující šlapat na mezery mezi dlaždicemi na cestě.

Fetiše

Fetiše jsou talismany a materiální objekty, o kterých se věří, že ztělesňují nadpřirozené síly a mohou tak vlastníka chránit nebo mu pomáhat. Přívěsky pro štěstí jsou standardní výbavou některých hráčů. Zahrnují nejrůznější objekty od mincí, řetízků a krucifixů, až po oblíbenou baseballovou čepici. Fetišizované předměty může být nový majetek, nebo třeba něco, co hráč našel a nějak to souviselo s několika úspěchy v řadě, a o čem je přesvědčen, že napomohlo jeho štěstí. Šťastný kámen nadhazovače Marka LaRosy má jiný původ a použití:

„Našel jsem ho na hřišti v Elmiře poté, co jsem byl během hry rozdrcený. Je neobvyklý a perfektně kulatý a tak mě zaujal. Mám ho, aby mi připomínal, jak moc důležité je se soustředit. Když se mi daří, podívám se na ten kámen a připomenu si, abych udržel pozornost. Ten kámen mi připomíná, co se může stát, když ztratím pozornost.“

Jednu sezónu Marge Schottová, která vlastnila tým Cincinnati Reds, trvala na tom, aby hlavní trenér jejího týmu hledal jejího bernardýna Schotzie pro štěstí před každou hrou. Když byli Reds na cestě, Schottsová někdy poslala balík psých chlupů do trenérova hotelového pokoje.

Náboženské medailony, které mnozí latinskoameričtí hráči nosí na krku a kterých se někdy dotkají než jdou na metu či pozici, jsou také fetiše, i když jsou vázány k jejich římskokatolickému vyznání. (V souvislosti se svým náboženstvím se také někteří hráči, jako například Pudge Rodriguez, křížují nebo si žehají před každým odpalem nebo dokonce před každým nadhozem, a někteří ukazují nebo posílají polibek do nebes po té, co se jim podaří homerun.)

Někteří považují určité čísla dresů za šťastné. Často je to číslo, které nosili v jejich posledním týmu nebo dokonce v amatérském nebo školním baseballovém týmu, kde se jim dobře dařilo. Když Ricky Henderson přišel do Blue Jays, zaplatil spoluhráči Turnerovi Wardovi 25 000 dolarů za právo nosit číslo 24. Don Sutton ušetřil – když se přidal k týmu Dodgers, tak přesvědčil spoluhráče Bruce Bochyho, aby se vzdal čísla 20 výměnou za sadu nových golfových holí. Překvapivě ne všichni se shodnou na účincích čísla 13. Někteří hráči se mu vyhýbají, zatímco jiní o něj žádají. Preferovaná čísla mohou

přesahovat dresy. Fixace a číslo 3 Larryho Walkera, bývalého hráče Colorado Rockies, byla dobře známá baseballovým fanouškům. Kromě nošení dresu s číslem 33 provozoval tři přípravné údery před vstupem na pozici odpalovače, sprchoval se ve třetí sprše, nastavoval si budík tři minuty po dané hodině a oženil se 3. listopadu v 3:33 odpoledne. Fanoušci na stadionech po celé Americe vstávají ze svých sedadel na sedmou směnu hry, než domácí tým přijde pálkovat, protože číslo 7 je šťastné, i když původ této tradice je nejistý.

Oblečení, a to jak jeho volba, tak pořadí, ve kterém se obléká, kombinuje prvky jak rituálu, tak fetiše. Někteří hráči si oblékají části své uniformy v konkrétním pořadí. Vnější polař Jim Austin si vždy obléká levý rukáv, levou nohavici a levou botu předtím, než pravou. Většina hráčů se však zaměřuje jen na jednu nebo dvě šťastné části nebo prvky oblečení. Po dvou homerunech v jedné hře si Jim Davenport, bývalý hráč San Francisco Giants, všiml, že si zapomněl zapnout jeden knoflík během oblékání se na hru. Po zbytek své kariéry už tento knoflík vždy ponechal rozepnutý. Len Dykstra z týmu Philadelphia Phillies, vždy vyhodil své pálkařské rukavice, když se mu nepodařil úder. V případě hry bez úderu mohl vystřídat i čtyři páry rukavic. Vnější polař Brian Hunter je zaměřený na boty: „Mám pár kotníkových bot a pár nízkých bot. Když se mi nedaří úder ve hře s jedním párem, tak je vyměním za ten druhý.“ V čase našeho rozhovoru s pozicí pálkaře zápasil, a tak měnil boty skoro každý den. Pro nadhazovače Bo Kennedyho z týmu Birmingham Barons je uspořádání různých párů bot v jeho šatní skřínce kriticky důležité:

„Říkám klukům z klubu, aby když mi něco dávají do skříňky, tak aby se nedotýkali mých bot. Když vám spadnou, tak je dejte zpátky. Chci kotníkové dopředu, a tenisky napravo... Každý v týmu ví, že mají moje boty nechat na pokoji, když zrovna nadhazuju.“

V případě vítězství nebo hitů v nepřerušené řadě mohou někteří hráči nosit stejné oblečení den za dnem. Jednou jsem si měnil mikiny v průběhu hry sedm po sobě jdoucích nocí, abych udržel řadu po sobě jdoucích hitů. Rituály s oblečením se však mohou stát nepraktické. Chytač Matt Allen měl na sobě rolák s dlouhým rukávem v chladnou noc během hry v lize New York Penn, a podařily se tři hity. „Pokračoval jsem v nošení toho roláku a přinášel mi štěstí“, vysvětloval. „Pak se sakramensky oteplilo, 30 stupňů a dusno k tomu, ale nikdy bych si ten rolák nesundal, nosil jsem ho dalších deset dní, když jsem chytal, a lidi si mysleli, že jsem šílený“. Příkladem rituálu nejspíš dohnaného do extrému je Leo Durocher, trenér Brooklyn Dodgers, v turnaji v roce 1941, který po dobu tří a půl týdne nosil stejné šedé kalhoty, modrý kabát a upletenou modrou kravatu. Po sobě jsou porážky obvykle produkují opačný efekt, jako třeba hráči Oakland A's, kteří si po 14 porážkách v řadě koupili nové oblečení. Bývalý trenér Oakland A's, Art Howe, si často nepral ponožky poté, co tým vyhrál, psal seznam hráčů stejným perem a točil televizní pořad před hrou vždy na stejném místě v poli. Slovy jednoho veterána: „Všechno je to o filozofii nešťourání do úspěchu – a záměrného šťourání do neúspěchu.“

Baseballové pověry se stejně jako všechno ostatní mění v čase. Mnoho rituálů a přesvědčení z počátku baseballu se už nesleduje. Ve dvacátých a třicátých letech minulého století sportovní novináři často psali o hráčích, kteří zakopli při cestě na herní pole a často se vrátili zpět a opatrně „pro jistotu“ znovu přešli přes překážku. Století zpátky hráči trávili čas na poli i mimo něj a intenzivně hledali předměty, které by jim přinesly štěstí. Například najít v den hry na ulici vlásenku zaručovalo pálkaři dobré údery. O několika trenérech se vědělo, že strategicky umisťují vlásenky na místa, kde je zrovna nepříliš úspěšní hráči mohli snadno najít. Dnes už jen málo žen nosí vlásenky, což je dobrý důvod, proč tato domněnka vymřela. Ve stejné éře Connie Mack, trenér Philadelphia Athletics, doufal, že odežene smůlu použitím hrbatého netvora jako maskota. Člen síně slávy Ty Cobb měl jako talisman pro štěstí

černošského chlapce, kterého s sebou vozil během sezóny v roce 1908. Tehdy nebylo neobvyklé, aby hráči pro štěstí hladili černošské děti po hlavách.

Spatřit bílého koně nebo vůz plný sudů bylo také dobré znamení. V roce 1904 John McGraw, trenér New York Giants, najal řidiče se spřežením bílých koní, aby projel okolo stadiónů Polo Grounds v době, kdy na stadion přijížděli jeho hráči. Trenér věděl, že když by jeho hráči viděli bílé koně, měli by více sebejistoty a to by jim mohlo pomoci během hry. Víra v sílu bílých koní někde přežila až do šedesátých let. Můj trenér v Drummondville v Quebecu, který se držel starých pořádků, vždy jezdil po venkově a hledal bílého koně. Když nějakého viděl, tak to po návratu oznámil všem v klubu.

Jedna z pověr, která se zdá, že vymřela poměrně nedávno, je tabu zkřížených pálek. Několik z mých latinskoamerických spoluhráčů to v šedesátých letech brali vážně. Stále si vzpomínám na jednoho dominikánského hráče, kterého rozrušilo, když jiný hráč vyhodil svou pálku z tréninkového prostoru, a ta přistála na jeho pálce. Věřil, že vrchní pálka může ukrást úder od spodní pálky. Dle jeho pohledu obě pálky obsahovaly konečné množství úspěšných úderů. Věřilo se, že jakmile bylo množství úspěšných úderů z pálky vyčerpáno, už by žádné dobré údery pálka neprodukovala. Člen síně slávy Honus Wagner věřil, že každá pálka obsahuje pouze sto úderů. Bez ohledu na kvalitu pálky ji vyhodil po jejím stém úderu. Toto přesvědčení by dnes mělo jen malou relevanci, protože dnešní pálky jsou lehké a mají tenká držadla – tak tenká, že typická moderní pálka obvykle nepřežije více než tucet úderů bez toho, aby se zlomila. Ale jiné pověry o pálkách stále přežívají. Poziční hráči z třídy A týmu Asheville Tourists by nikdy nenechali nadhazovače sahat nebo máchat jejich pálkami, a to ani na rozeřtání se. O hráčích s málo úspěšnými úderů, což nadhazovači většinou jsou, se věří, že pálky znečišťují nebo oslabují.

Zatímco elementy mnohých rituálů se mohly časem změnit, důvěra hráčů v ně nikoli. Navíc se tato důvěra zdá být neovlivněna posunem ve vzdělání. V 90. letech 19. století, jak jsem našel v jednom článku v archivech Národní Baseballové Síně Slávy, jeden pozorovatel předpověděl, že současný příchod lepšího vzdělání a „postupné odplevelí hry od povalečů a drsňáků“ zvýší intelektuální standard hry a sníží bujně baseballové pověry. Tak se nestalo. Poprvé jsem zkoumal baseballovou magii v pozdních šedesátých letech. Když sem se vrátil po třiceti letech zkoumat kulturu baseballu jako antropolog, očekával jsem, že zde najdu méně pověr. Konec konců, dnes má většina hráčů nějaké vyšší vzdělání, na rozdíl od doby, kdy jsem hrál já, usuzoval jsem. Zjistil jsem, že dnešní hráči jsou méně ochotní přiznat, že nějaké pověry mají, ale když jsem se jich zeptal na jejich „rutiny“ a co dělají, aby si přinesli štěstí, popisovali rituály, tabu a fetiše, které se jen v malém lišili od těch, kteří měli mí spoluhráči v 60. letech.³

Nejistota a magie

Nejlepší důkazy o tom, že se hráči obrací na rituály, tabu a fetiše, aby kontrolovali náhodu a nejistotu, se nachází v jejich nerovnoměrné aplikaci. Jsou hlavně spojovány s nadhazováním a odpalováním – aktivitami nejvíce ovlivněnými náhodou – ne u hry v poli. Potkal jsem jen jednoho hráče, který měl nějaký rituál spojený s hrou v poli. Ten hráč byl ale shortstop náchylný k chybám. Na rozdíl od nadhazování a odpalování má polař téměř plnou kontrolu nad svým výkonem. Když je míč odpálen jeho směrem, nikdo nemůže zakročít a zničit jeho šanci na jeho chycení pro out (kromě

---

³ V mezikulturní komparaci v roce 2005 psychologové Jerry Burger a Amy Lynn ze Santa Clara University zjistili, že američtí hráči baseballu jsou více pověřiví, než jejich japonští protějšci. Jako reflexi základní kulturní odlišnosti američtí hráči mnohem spíše věřili, že jejich pověry pomohou jejich *individuálnímu* výkonu, zatímco japonští hráči mnohem spíše věřili, že jejich pověry pomohou výkonu *týmu*.

nepravděpodobné situace, kdy se srazí dva poláři). Na rozdíl od nadhazovačů a pálkařů se polář nemá příliš čeho obávat. Ví, že více než 9,7 zákroků z 10 provede bezchybně. S takovými šancemi zde není velká potřeba pro rituál. Očividně rituály amerických baseballových hráčů nejsou moc rozdílné od těch, které dělali obyvatelé Trobriandských ostrovů studované Malinowskim před mnoha lety. V profesionálním baseballu je hra v poli ekvivalentem rybolovu ve vnitřní laguně, zatímco odpalování a nadhazování je jako ono otevřené moře.

Zatímco Malinowski nám pomáhá porozumět, jak hráči baseballu reagují na náhodu a nejistotu, behaviorální psycholog B. F. Skinner osvětluje, proč se osobní rituály vůbec objevují.⁴ S několika semínky mohl Skinner zařadit, aby holubi dělali, co jen chtěl. Pouze počkal na požadované chování (např. klování), a poté ho odměnil trochou jídla. Skinner se poté rozhodl zkusit, co se stane, když budou holubi odměňováni krmnou tabletou ve fixních intervalech, jako je každých patnáct sekund, bez ohledu na to, co udělali. Zjistil, že ptáci si spojili získání jídla s nějakou konkrétní akcí, jako například chození v kruhu proti směru hodinových ručiček. Zhruba deset sekund po tom, co pták dostal poslední potravinou tabletu, začal dělat cokoli z toho, co si spojil s dostáváním jídla a pokračoval v tom, dokud nedostal další tabletu. Ve zkratce se holubi chovali, jakoby jejich chování zařídilo, že se jídlo objeví. Naučili se spojit si konkrétní chování s odměnou v podobě obdrženého semínka.

Hráči baseballu si také spojují odměnu – úspěšné výkony – s předchozím jednáním. Když se hráč dotkne svého krucifixu a poté zahraje hit, může se rozhodnout, že toto gesto bylo zodpovědné za jeho štěstí a může se dotknout svého krucifixu opět ve chvíli, kdy znova přijde na pozici. Někteří psychologové, jako například Stuart Vyse, nabízejí evoluční vysvětlení takového chování. Zejména, že druhy, ať už lidé nebo holuby, mají tendenci opakovat takové jednání, u kterého dochází k posílení. Tato tendence je adaptativní: pokud točení se v kruhu opravdu ovládá krmitelce, pak holub jí a přežije další den. Pokud ne, jen málo je ztraceno. Podobné platí pro hráče baseballu, avšak hráči, na rozdíl od holubů, rychleji mění své rituály, když se zdá, že už nefungují. Skinner zjistil, že v okamžiku, kdy si holub spojil nějaké chování s obdržením jídla, jen malé občasné odměny byly potřeba na udržení rituálu. Jeden holub, který věřil, že poskakování ze strany na stranu způsobuje, že se krmné tablety dostanou do jeho misky, skočil celkem desettisíckrát, než to nakonec vzdal. Ale Wade Boggs také jedl kuře před každou hrou, během propadů i když se dařilo dobře, po dobu sedmnácti let.

Samozřejmě, že rituály a pověry nezpůsobí, že hosený míček poletí rychleji nebo že odpálený míček nalezne mezery mezi hráči v poli, ani Trobriandské rituály neuklidní moře nebo nepřinesou ryby. V obou případech však dají lidem, kteří tyto rituály praktikují, pocit kontroly a s tím i zvýšené sebevědomí⁵. A všichni víme, jak moc je sebevědomí důležité. Pokud opravdu věříte, že jedení kuřete nebo přeskokování čar vyznačující kraj hřiště z vás udělá lepšího odpalovače, pak nejspíš opravdu udělá.

Kontrolní otázky

1. Co je dle Gmelche magie a proč ji lidé praktikují?

---

⁴ Skinner, B.F. Behavior of Organisms: An Experimental Analysis. New York: Appleton-Century, 1938. Skinner, B.F. Science and Human Behavior. New York: Macmillan, 1953

⁵ V experimentu provedeném v oddělení psychologie Německé univerzity L.Damish a několik jeho kolegů byli schopni předvést, že víra ve štěstí by doopravdy mohla učinit skupinku vysokoškolských studentů výkonnější. Studenti byli rozděleni do dvou skupin a přivedeni k blízkosti jamky na golfovém hřišti, kde jim bylo řečeno, aby se do jamky pokusily trefit, kolikrát budou moci. Jedna skupina obdržela míčky, o kterých bylo řečeno, že jsou „šťastné“ a překvapivě se do jamky trefili vícekrát, než kontrolní skupina, které se nikdo o štěstí nezmínil.

2. Které součásti baseballu nejčastěji vedou k magickým praktikám? Proč?
3. Co se myslí pojmy rituál, tabu a fetiš? Vysvětlete tyto koncepty užitím příkladů z tohoto článku.
4. V čem jsou teorie o magii Malinowského a Skinnera rozdílné a v čem podobné? Na vysvětlování čeho jsou tyto teorie navrženy?
5. Napadají vás i jiné oblasti života ve Spojených státech, ve kterých se praktikuje magie? Mohou být teorie v tomto článku také použity k vysvětlení těchto příkladů?